

**Μαρτυρίες διασωθέντων
Ναυπάκτιων από τον 2^ο
παγκόσμιο πόλεμο και τον
εμφύλιο**

ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

- ▶ Ενημέρωση των μαθητών για τα γεγονότα του εμφυλίου και του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου στην Ναύπακτο.
- ▶ Σύγκριση και κατανόηση από τον μαθητή του τρόπο ζωής της τότε εποχής σε σχέση με το σήμερα.
- ▶ Πληροφόρηση του μαθητή για τις αιτίες και τις συνέπειες των δυο αυτών πολέμων ακόμη και για τις αντιδράσεις πολιτών.
- ▶ Συλλογή πληροφοριών μέσω αληθινών μαρτυριών και όχι έτοιμα κείμενα από ιστοσελίδες.
- ▶ Γνωρίζω την ιστορία του τόπου μου.
- ▶ Κατανοώ καλύτερα την ιστορία των επιζώντων μέσα από τα γεγονότα.
- ▶ Ανάπτυξη του ομαδικού πνεύματος και αποδοχή της σωστής καθοδήγησης.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1940 ΚΑΙ Η ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ

ΑΠΟ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Ι. ΒΑΡΔΑΚΟΥΛΑ

Η κήρυξη του πολέμου στην Ναύπακτο

Ήταν καλοκαίρι του 1939. Δεν είχε καλά – καλά ξημερώσει, όταν αεροπλάνο «αγνώστου εθνικότητας», όπως, για λόγους σκοπιμότητας, είχαν οι αρμόδιοι ισχυρισθεί, έριξε τις βόμβες του εναντίον των πολεμικών μας πλοίων, ιπτάμενο τόσο ψηλά, που μόλις ακουγόταν. Οι βόμβες έπεσαν ευτυχώς στη θάλασσα, μεταξύ των πλοίων, από τα οποία κανένα δεν χτυπήθηκε. Σήμανε συναγερμός, και ο στόλος απέπλευσε για άλλα αγκυροβόλια. Για την απρόκλητη αυτή ιταλική επίθεση απαγορεύτηκε στις εφημερίδες να γράψουν οτιδήποτε.

Τα σχολεία έκλεισαν αμέσως και οι μαθητές γύρισαν και πάλι στα σπίτια τους, περιμένοντας για την επανάληψη των μαθημάτων τους.

Την εποχή εκείνη γινόταν το «Παζάρι του Αγίου Δημητρίου». Ήταν Τετάρτη 30 Οκτωβρίου. Στις τρεις και μισή της ημέρας αυτής, ένα σμήνος ιταλικών αεροπλάνων στράφηκε από την Πάτρα προς τη Ναύπακτο.

Έξω από το λιμάνι και ανοιχτά του Γριμπόβου ήταν ελλιμενισμένο μεγάλο φορτηγό πλοίο, ενώ οι πανηγυριώτικες παράγκες δεν είχαν ακόμη διαλυθεί. Οι βόμβες όμως δεν βρήκαν το μεταγωγικό σκάφος αντ' αυτού έπεσαν πίσω ακριβώς από το Δημοτικό σχολείο της Αφροδίτης, όπου διέλυσαν τη νεκροφόρα του δήμου με μια βομβοκιώτισσα νεκρή με το επώνυμο Κωστίνα, και μερικούς τραυματίες. Κι' έβλεπες στο δρόμο γυναίκες, γριές, ηλικιωμένους και παιδιά, να τρέχουν στα καταφύγια, τα υπόγεια των οποίων είχαν επιλεγεί από τα νεότερα σπίτια. Θυμάμαι δύο: ένα ήταν του σπιτιού του Θανάση Κοσαντιανού στο οποίο σήμερα είναι εγκαταστημένες οικογένειες των αδελφών Τηλιγάδα, και το άλλο του Ηλία Ράπτη, ενώ πολλοί είχαν στις αυλές τους ορύγματα σκεπασμένα, στα οποία ήταν τοποθετημένη η εικόνα της Παναγίας και το ακοίμητο καντήλι της.

Τα καταφύγια

Χρησιμοποιούνταν βέβαια και άλλοι χώροι ως καταφύγια, ενώ εμείς οι νέοι προτιμούσαμε την παραλία, απ' όπου ξαπλωμένοι αγναντεύαμε τον ουρανό.

Αυτήν την εποχή ήταν, που άνοιξαν μερικούς, δύο – τρεις νομίζω, από τους επτά θόλους της πρόσοψης του Αγίου Δημητρίου, που χρησιμοποιούνταν και αυτοί ως αντιαεροπορικά καταφύγια, σ' ένα από τα οποία φιλοξενήθηκα μερικά βράδια.

Βομβαρδισμός της Ναυπάκτου δεν επαναλήφθηκε σε όλη τη διάρκεια του πολέμου στην Αλβανία. Ένα άλλο γεγονός της περιόδου αυτής του γερμανοελληνικού πολέμου ήταν η κατάρριψη στην περιοχή της Ρίζας, γερμανικού πολεμικού αεροπλάνου με πλήρωμα δύο αξιωματικούς, οι οποίοι βρέθηκαν νεκροί μετά την πτώση του αεροπλάνου ετάφησαν στον Άγιο Στέφανο. Όταν αργότερα κατέλαβαν την περιοχή μας οι Γερμανοί και αντίκρισαν τη φροντίδα μας για την ταφή τους, εντυπωσιάστηκαν και ευχαρίστησαν την τοπική μας Αρχή.

Με την είσοδο του γερμανικού στρατού στην πόλη μας, τμήμα αυτού διεκπεραιώθηκε αμέσως στον Ψαθόπυργο, επιτάσσοντας το καΐκι «Δωρίδα» των αδελφών Αθανασίου (Πατάκα) απ' όπου επέστρεψε με 20-25 Άγγλους αιχμαλώτους, τους οποίους περιόρισαν στο κτίριο του Γυμνασίου μέχρις ότου τους προωθήσουν σε κάποιο στρατόπεδο συγκέντρωσης. Στην πόλη μας, την εποχή αυτή υπήρχε η δραστήρια «Χριστιανική Ένωση Νεανίδων», η οποία κινήθηκε δραστήρια και επέτυχε με την οικονομική αρωγή των συμπολιτών μας ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες διατροφής και καθαριότητας των ρούχων τους.

Το καλοκαίρι του 1943, που έπεσε ο Μουσολίνι και οι νέοι ιθύνοντες της Ιταλίας προσχώρησαν στο μέτωπο των αγωνιζομένων

ελεύθερων λαών, περνούσε πεζή δια μέσω της πόλης μας μια φάλαγγα Ιταλών στρατιωτών εξαθλιωμένων από την στέρηση και τους οδηγούσαν ανατολικά. Οι Επαχτίτες είχαν ξεχυθεί στον κεντρικό δρόμο, που ακολουθούσε η φάλαγγα και με χίλιες προφυλάξεις από τους Γερμανούς συνοδούς τους, πρόσφεραν ότι ήταν δυνατό: ψωμί, τσιγάρα και μερικοί ακόμη και ρουχισμό, γιατί ήσαν ντυμένοι θερινά και τους περίμενε σκληρή δοκιμασία.

Τη σκηνή αυτή την έζησα, όρθιος στο πεζοδρόμιο.

Σε μια στιγμή, ένας Ιταλός στρατιώτης, δείχνοντας τη φάλαγγα και απευθυνόμενος στους πολίτες, φώναξε: «Vincere me con Duce» όπως αποκάλεσε χλευαστικά τον υπεύθυνο της τραγωδίας του ιταλικού λαού Μπενίτο Μουσολίνι, αρχηγό του ιταλικού φασισμού.

Και να καταλήξω γράφοντας, όσο πιο απλά και ανθρώπινα μπορώ. Η αγάπη και η ενότητα του λαού μας ήταν αυτή, που μας περιχαράκωσε και μας προστάτεψε στις τραγικά δύσκολες στιγμές της πρόσφατης ιστορίας μας, αυτή η ομοψυχία και η αλληλεγγύη, που κινητοποίησε εκ βάθρων το ψυχικό μας δυναμικό και το ενέταξε σε υψηλούς στόχους υπεράνω διαφορών και αντιπαλοτήτων, στον ιερό εκείνο χώρο, που η συλλογική συνείδηση του λαού μας διαμορφώνει τις αξίες της εθνικής μας ιδιαιτερότητας

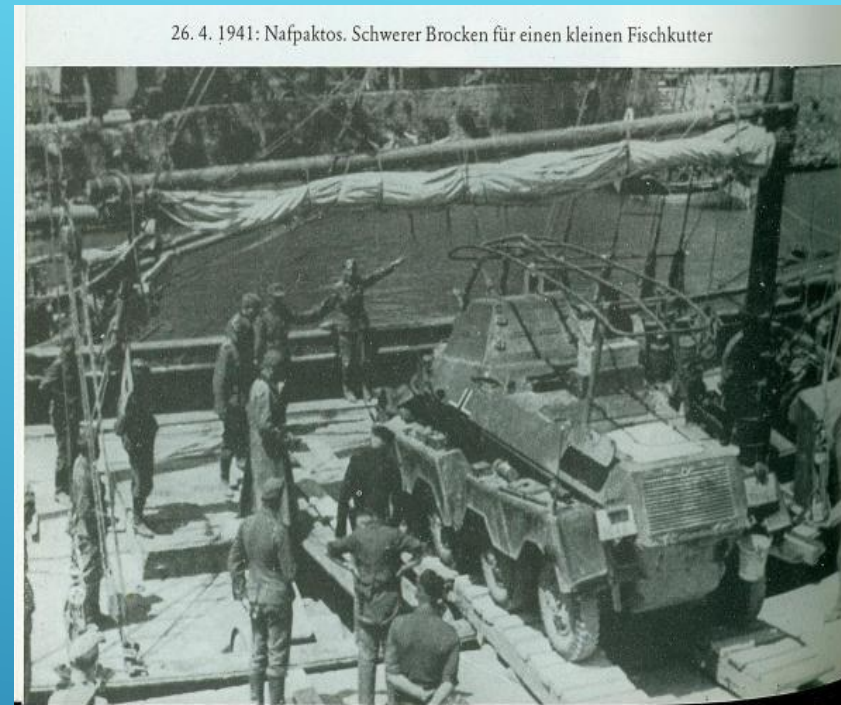
Η γενναιά θυσία του Ναυπάκτιου στρατιώτη

Άφησα για τελευταίο το νεαρό στρατιώτη Κώστα Κουκίδη, για τον οποίο διάβασα ” εγώ, ότι ήταν Ναυπακτίτης.

Στρατιώτης αυτός, σκοπός της ελληνικής σημαίας στο βράχο της Ακρόπολης, όταν ανέβηκε το γερμανικό άγημα στον ιερό βράχο και του ζήτησε, να υποστεί τη σημαία, προκειμένου να γίνει η έπαρση της γερμανικής, κατέβασε τη σημαία μας και αγκαλιάζοντάς την ρίχτηκε στο βράχο, μη μπορώντας να συμφιλιωθεί με την αναγκαστική αυτή πράξη της εθνικής ντροπής...Στον μικρό κόλπο της Ναυπάκτου είχαν ελλιμενιστεί πλοία του πολεμικού μας ναυτικού, μετά τα ετήσια γυμνάσια στο Ιόνιο πέλαγος. Αντιτορπλικά, τορπιλοβόλα, υποβρύχια και βοηθητικά έδιναν μιαν άλλη εικόνα στον κατά τα άλλα ήσυχο κόλπο. Κι” ήταν οι μέρες εκείνες γιορτινές με την εορτή της Αγίας Παρασκευής, τα πλοία με τις σημαίες, οι αξιωματικοί και οι ναύτες, με τις άσπρες στολές τους, οι βραδινοί χοροί στην Ψανή.

Η Ναύπακτος του τότε...

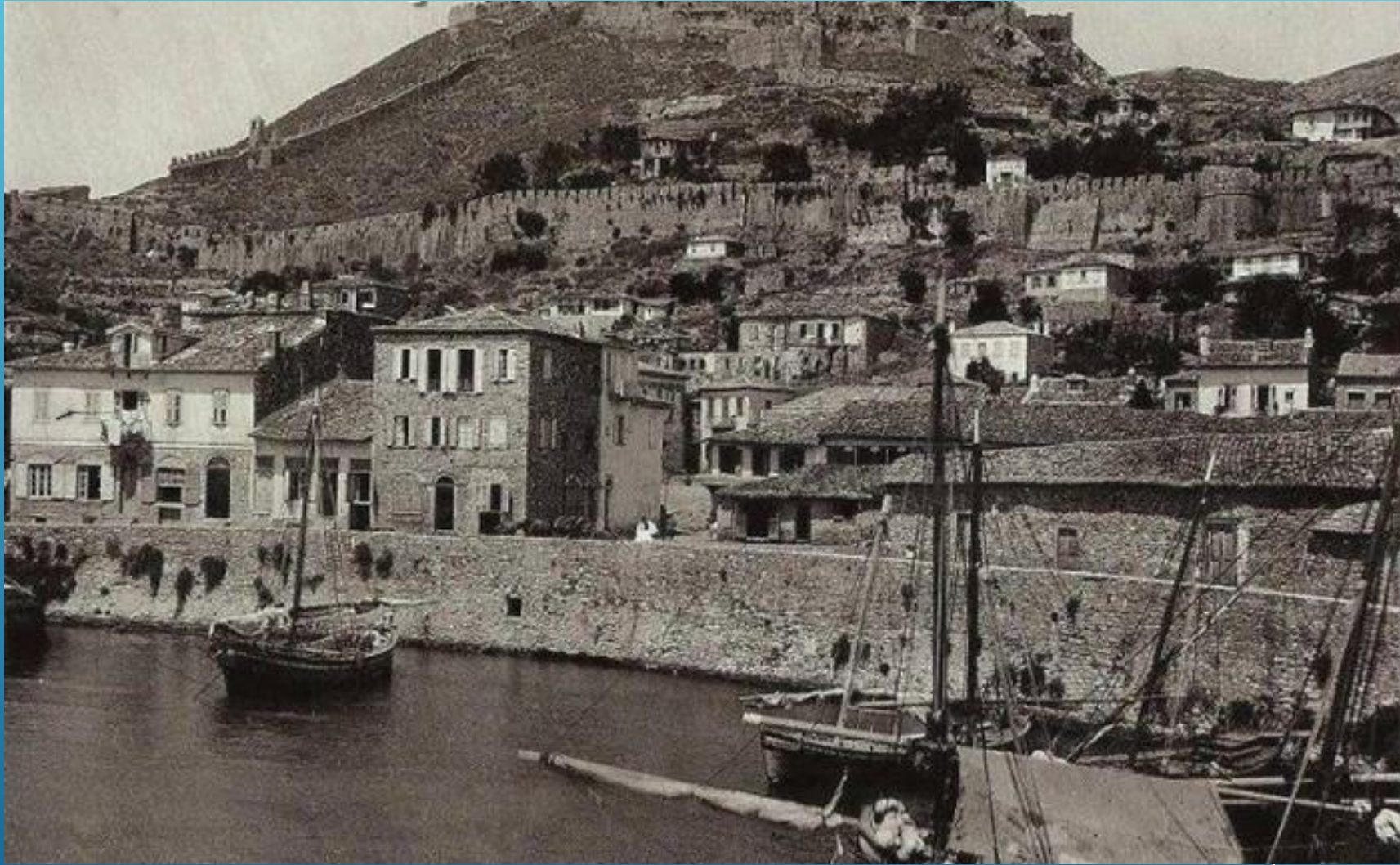

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΚΟΤΙΝΗ

Λόγω της ερευνητικής εργασίας που μας ανατέθηκε , είχαμε την τιμή να αποσπάσουμε πληροφορίες από έναν επιζώντα του 2ου παγκοσμίου πολέμου, τον κ.Χαράλαμπο Κοτίνη, ο οποίος με μεγάλη προθυμία μας βοήθησε στην συγκέντρωση πληροφοριών. Ήταν μια εξαιρετική συνέντευξη από την οποία αποκτήσαμε περισσότερες γνώσεις και πληροφορίες από έναν άνθρωπο που έζησε εκείνη την εποχή και ήταν κοντά σε αυτούς που πολεμούσαν. Αν και μεγάλος σε ηλικία η διαύγεια του πνεύματος του και η καλή του μνήμη συνέβαλλαν στη λεπτομερή περιγραφή των γεγονότων με ακρίβεια μοναδική, όσον αφορά την τοποθεσία και την ώρα προσδίδοντας περισσότερη σαφήνεια και ζωντάνια στην περιγραφή.

Στην συνέντευξη του κύριου Κοτίνη περιγράφονται με λεπτομέρεια πολλά από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ναύπακτο κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της γερμανικής κατοχής . Αρχικά ,αναφέρονται γεγονότα από την έναρξη του πολέμου .Στην Ναύπακτο , οι άνθρωποι γνωρίζοντας και ξέροντας τον κίνδυνο του επερχόμενου πολέμου αναζητούσαν κτήρια που μπορούσαν να αντέξουν σε βομβαρδισμούς χωροφυλακή είχε αναλάβει ενεργό δράση και παρατηρούσε τις κινήσεις των εχθρικών αεροσκαφών . Η κήρυξη του πολέμου από τους Ιταλούς έγινε γνωστή στον ίδιο μέσα στην σχολική τάξη .Τα παιδιά στάλθηκαν στα σπίτια τους και αντιμετώπισαν πολλές δυσκολίες την μετακίνηση τους εξαιτίας της πολυκοσμίας και της εμποροπανηγύρεως. Η περιγραφές που μας δίνονται σχετίζονται με τους συνεχείς βομβαρδισμούς και τους χιλιάδες νεκρούς που καθημερινά αντίκριζαν οι άνθρωποι τότε η τραγική αυτή κατάσταση δεν είχε τελειωμό .Τους Ιταλούς ακολούθησαν οι Γερμανοί , των οποίων η συμπεριφορά ήταν πολύ σκληρότερη .Οι άνθρωποι υπόκεινται καθημερινά σε βασανιστικές πορείες και καταναγκαστικές εργασίες .Επιπροσθέτως, εκτός από τα γερμανικά σώματα κατέφθαναν καθημερινά και ιταλικά που ενίσχυαν τις βιαιοπραγίες .Οι βομβαρδισμοί συνεχίστηκαν στην Βαρναράχη και στο Τρίκορφο ενώ οι αιχμάλωτοι πολλαπλασιάζονταν συνεχώς. Οι ντόπιοι προσπαθούσαν να αμυνθούν και να επιτεθούν με κάθε δυνατό και διαθέσιμο μέσο, χωρίς βέβαια να καταφέρουν κάποιο ισχυρό πλήγμα στα στρατιωτικά σώματα των αντιπάλων. Τα χρόνια της κατοχής ,που ακολούθησε , ήταν τραγικά , με σημαντικές απώλειες, ελλείψεις και στερήσεις που αποτυπώθηκαν , όπως φαίνεται, με τον χειρότερο τρόπο στην μνήμη ενός , τότε , έφηβου.

Αναφορά στα γεγονότα του 40'

Το 1939 οι Ιταλοί διοχέτευσαν ειδήσεις για γεγονότα που δεν είχαν συμβεί. Την Μ. παρασκευή οι Ιταλοί στην Αλβανία και ο Μουσολίνι διαβεβαίωνε πως τα περίοικα κράτη δεν κινδυνεύουν. Τis 30 Ιουνίου του 1940 η Ναύπακτος δοκίμασε την πρώτη ανησυχία . Ένα ιταλικό αεροπλάνο υποτίθεται αγνώστου εθνικότητας περνά από τον κορινθιακό. Έξω από το λιμάνι υπήρχαν δυο αντιτορπιλικά και δυο υποβρύχια, έριξε τις βόμβες τους που ευτυχώς δεν έπληξαν κανέναν, προκάλεσαν όμως ανησυχία. Μετά από αυτό ενδυναμώνετε ο στρατός

Στις 15 Αυγούστου 1940 το "Έλλη" τορπιλίζει στην Τίνο από υποβρύχιο, υποτίθεται αγνώστου εθνικότητας. Το αποτέλεσμα του τορπιλισμού ήταν 8 νεκροί στα σύνορα με την Αλβανία έχει παραταχθεί η 8^η μεραρχία.

Η επιστράτευση έχει αρχίσει και έχει γίνει ταχύτατα σε πέντε ημέρες. Τα στρατεύματα παρατάχθηκαν στην Αλβανία αλλά και στο μέτωπο της Βουλγαρίας.

Την παραμονή τις 28^{ης} υπήρχε διπλωματική ηρεμία στην Αθήνα .Η ελληνική κατασκοπία γνωρίζει πως οι Ιταλοί πλησιάζουν τα ελληνικά σύνορα. Οι Αλβανοί έτοιμοι να συμπολεμήσουν με τους Ιταλούς γιατί προσδοκούσαν με την συνδρομή των Αλβανών να φτιάξουν την Μ. Αλβανία.

Ήταν Κυριακή 27 Οκτωβρίου όταν ο Ιταλός πρέσβης Γκρατσι έχει εκδήλωση στην λυρική σκηνή. Ο πρωθυπουργός Μεταξάς δεν παρέστη. Στο μεταξύ από τους καπνοδόχους της ιταλικής πρεσβείας την Κυριακή έβγαιναν καπνοί καθώς καίγονταν απόρρητα ιταλικά αρχεία, αυτός ήταν όπως εποικείτο η κήρυξη πολέμου

Πρώτες μεταμεσονύχτιες ώρες τις 28^{ης} Οκτωβρίου

Μαρτυρία του Γκράτσι

Στις 2-2.30 π.μ. το πρωί με δυο αυτοκίνητα πήγα στο σπίτι του Μεταξά στον Κηφισιά. Ένιωσα κατάπληκτος, ντροπή και εξευτελισμό όταν κατέβηκε ο πρωθυπουργός και μου άνοιξε την πόρτα με μια φθηνή ρόμπα και ένα φθινό νυχτικό. Με ανέβασε στο σαλονάκι και του έδωσα το τηλεσίγραφο. Όταν το διάβαζε ο Μεταξάς έβλεπα τα χέρια του να τρέμουν και μέσα από τα γυαλιά του τα πρώτα δάκρυα. Η ερώτηση του Μεταξά ήταν : “Μου ζητάτε να καταλάβετε στρατηγικά σημεία και να μην φέρουμε αντίρρηση ; ”

Στις 3:00 π.μ. ο Μεταξάς λέει πως κανονικά έπρεπε να ξυπνήσει τον βασιλιά και τους επιτελείς και να τους ανακοινώσει το τηλεσίγραφο. Δεν κάνω τίποτα από αυτά λέει ο Μεταξάς και ο Ιταλός πρέσβεις απαντά. « C'est la guerre” το οποίο σημαίνει “ Άρα έχουμε πόλεμο» .Έσκυπα και του φίλησα το χέρι , είπε ο Γκράτσι, και έφυγα.

Ο Μεταξάς ήθελε την χώρα ουδέτερη σε περίπτωση επίθεσης όμως θα πολεμούσαμε «οπερ και εγενετο». Ο πόλεμος ξεκίνησε και η 8^η μεραρχία στην Αλβανία κράτησε αρχικά μακριά τον Ιταλικό και τον απώθησε στο Αλβανικό μέτωπο

ΙΤΑΛΟΙ

Με τη σειρά τους οι Ιταλοί, κατέλαβαν την –ήδη κατειλημμένη- Ναύπακτο , με τολμηρό μεταμεσονύκτιο αιφνιδιαστικό εγχείρημα μπαίνοντας στην πόλη στις 10 Μαΐου 1941 με εμπροσθοφυλακή τους –μία διμοιρία Βερσαλλιών μοτοσικλετιστών. Φτάνοντας στην Ψανή, κατέβασαν από τον ιστό της τη σημαία που βρισκόταν στο μπαλκόνι του σπιτιού, του αντισυνταγματάρχη Τζώρτζη Κοτίνη, και ύψωσαν εκεί τη δική τους.

Η πρώτη πολεμική τους λεία στην πόλη, ήταν ένας.....γάιδαρος , που σφαγιάστηκε οικτρά και πήρε θέση στο καζάνι του συσσιτίου τους , στην προ του γυμνασίου παραλία . Μόνο που διασκεδάζοντας την.....τελετή της εκδοράς του ζώου , είχαν αφήσει ανεπιτήρητες τις δέκα περίπου, τρίτροχες μηχανές τους, στον δυτικό μαντρότοιχο του προαυλίου. Τότε ένας 15χρονος μαθητής έβγαλε και πέταξε τα πώματα από τα ντεπόζιτα τους. Ταυτόχρονα ένας άλλος νεαρός , μαδούσε με λύσσα θριαμβική, τα κοκορόφτερα από τα παρατημένα κάπου εκεί κράνη τους. Ήταν οι πρώτες άτυπες-πράξεις δολιοφθοράς από την ασυνήθιστη ακόμα στην ιδέα της υποδούλωσης νεολαία.

Τις αμέσως επόμενες μέρες στρατωνίστηκε στο γυμνάσιο ένα τάγμα της μεραρχίας Cable. Το σπίτι του Λ. έγινε φρουραρχείο. Σε αλλά επιταγμένα κτήρια, εγκαταστάθηκαν η χωροφυλακή, το τελωνείο, τα νοσοκομεία και το στρατοδικείο τους, ενώ επιτάχτηκαν δωμάτια σπιτιών για την διαμονή των αξιωματικών τους. Από τους περιορισμούς που έβαλαν οι πιο επαχθείς, ήταν ο φασιστικός χαιρετισμός από τους διερχομένους από τα σημεία που είχαν στήσει την σημαία τους και όμοιος χαιρετισμός και από όρθια στάση κατά την διέλευση συντεταγμένων.

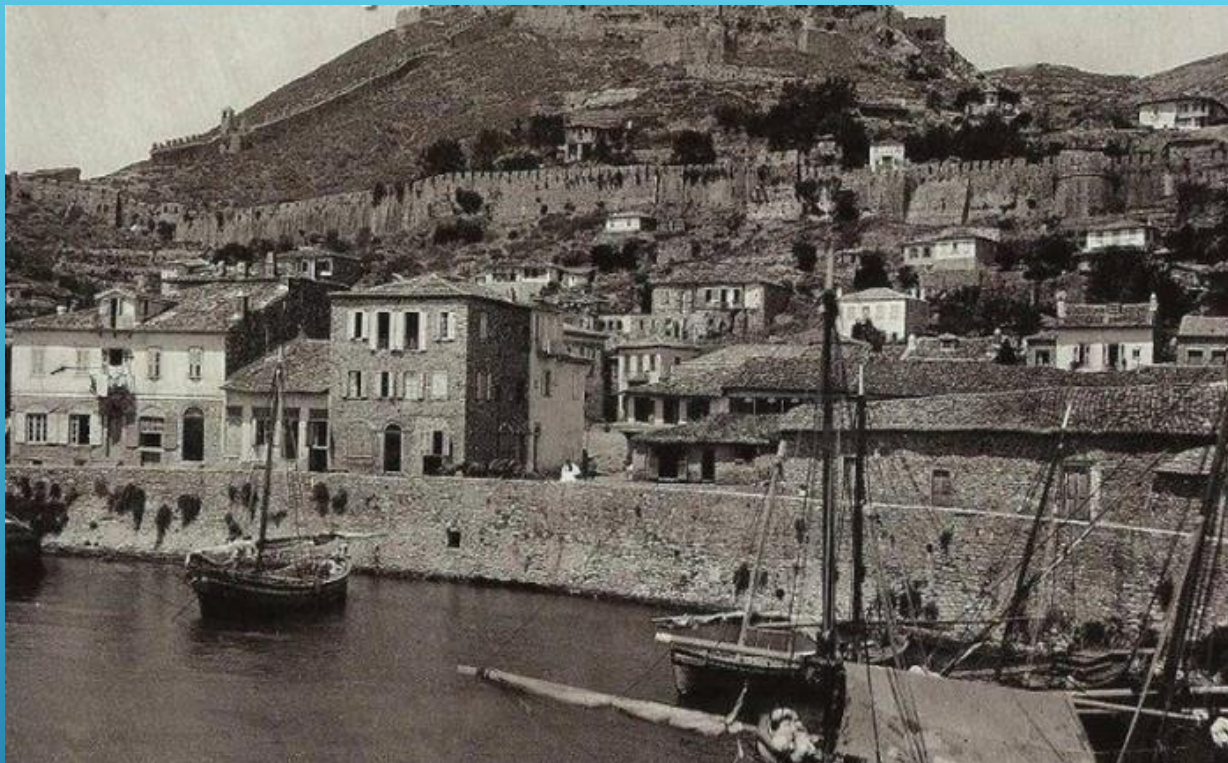
Αυτό το δεύτερο ,το πλήρωσε με ραπίσματα από τον διμοιρίτη Ιταλό ανθυπολοχαγό ,ο ανάπηρος και απόμαχος του πολέμου του 1897 απόστρατος υπολοχαγός Α.Κ , που δεν πρόφτασε (λόγω της αναπηρίας του) να σηκωθεί έγκαιρα και να ... απόδοση τας τιμάς . Με την άτυπη εκχώρηση , στη δικαιοδοσία των ιταλικών στρατευμάτων κατοχής , του χερσαίου και Ν.Δ ελλαδικού χώρου ,και οι γερμανοί περιόρισαν την παρουσία τους σε λίγες θέσεις ζωτικής στρατιωτικής σημασίας . Στη Ναύπακτο αρκέστηκαν στη διατήρηση φρουραρχείου στην πόλη και στην εγκατάσταση ενός ραδιοσταθμού επιστημόνσεως αεροπλάνων , στη μέση της νότιας προς τον Κορινθιακό , οροσειράς του Ρηγαίου ,Ν.Δ της Βομβοκούς. Για την κατασκευή του περίπου διωρόφου κτίσματος, υποχρέωσαν τις τοπικές Αρχές να τους εξασφαλίζουν ζώα φόρτου ,για την μεταφορά από την πόλη, των αναγκαίων δομικών υλικών, του τεχνικού εξοπλισμού και οδηγών. Το επαχθές βάρος του φορτίου η ανάβαση στο κακοτράχαλο ανηφορικό μονοπάτι οδήγησαν τους εκάστοτε τυχερούς να δώσουν σε εκείνο το έργο τον χαρακτηρισμό <<το ανάθεμα>>.

Η εντεταγμένη στρατιά του φον Λίστ , εισέβαλε στο ελληνικό έδαφος ανατολικά της μεγάλης Πρέσπας στις 10 Απριλίου . Ανατρέποντας συνεχώς τις ελληνικές και αυστραλιανές δυνάμεις που αντιμετώπισε με κινούμενη ταχύτητα , έφτασε , στις 20 του μηνός στην περιοχή της Κατάρας , όπου ο διοικητής της μηχανοκίνητης φάλαγγας του 11ου τάγματος , συνάντησε την αντιπροσωπεία του στρατηγού Τσολάκογλου. Η ανακωχή υπογράφηκε από τους Τσολάκογλου και Ντήτριχ και την επόμενη οι προφυλακές του τάγματος μπήκαν στα Ιωάννινα . Χωρίς εμπόδια πλέον , το 110 τάγμα μηχανοκίνητου πεζικού , διοικούμενο από τον ταγματάρχη Τεοντόρ Βάις και ...παρελαύνοντας μέσω Πρεβέζης Αμφιλοχίας , Αγρινίου και Μεσολογγίου έφτασε στις 9 το πρωί , της 26^{ης} Απριλίου , στην Ναύπακτο , όπου παρατάχθηκε << ξεκουραστικά>> , σε όλο το μήκος της παραλίας της Ψανής .

Πλάι στο σιντριβάνι της πλατείας του λιμανιού , απλώθηκε στο έδαφος μια μεγάλη σημαία με την σβάστικα , ορατή από τους αεροπόρους τους . Από την Ψανή , έριξαν 2-3 οβίδες , ίσως δοκιμαστικά , στο απέναντι Πελοποννησιακό Δρέπανο , δεν βρήκαν ανταπόκριση και χωρίς αργοπορία επιβίβασαν στα 2 καΐκια -τα μόνα γερά - που βρέθηκαν στο λιμάνι , τη <<Δωρίδα >>και την <<Καλή Τύχη >> , δύναμη ενός λόχου και κάποιες μοτοσυκλέτες . Διαπεραιώθηκαν στον Ψαθόπυργο , έστησαν ενέδρα στην σιδηροδρομική γραμμή και περίμεναν . Η λεία ήρθε σύντομα : Δύο καμιόνια με 50 περίπου άνδρες της 2ης Νεοζηλανδικής μεραρχίας , κινούμενοι προς την Πάτρα, που τους αιφνιδίασαν και τους έπιασαν δίχως τουφέκια . Τους έστειλαν με λίγους φρουρούς στην Ναύπακτο , με τα καΐκια , ενώ οι υπόλοιποι με τα λαφυραγωγημένα καμιόνια , πήγαν και κατέλαβαν αυθημερόν την Πάτρα .

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΝΑΥΠΑΚΤΙΩΝ ΔΙΑΣΩΘΕΝΤΩΝ ΤΟΥ 2^{ΟΥ} ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Γ.Π ΕΤΩΝ 75

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ Π.Χ

Ο πατέρας μου πήγαινε για δουλειά με το κάρο μαζί με τον αδερφό μου, εγώ ήμουν μικρή και την ιστορία την άκουσα από την μάνα μου. Όπως προχωρούσαν στο Σκα στο Σκέτζο μπροστά αισθάνθηκε ένα τσίμπημα στην καρδιά και φωνάζει τον αδερφό μου, δεν πρόλαβε να φωνάξει και έπεσε κάτω. Οι Γερμανοί που το αντιλήφθηκαν δεν ήθελαν να τον σκοτώσουν στεναχωρήθηκαν και πήγαν στο πατρικό μου και ζητούσαν συγγνώμη από την μάνα μου. Η μάνα μου τους συγχώρησε. Δεν υπήρχαν ούτε τρόφιμα ούτε τίποτα και μας έφεραν γαλέτες. Η μάνα μου δεν τους κράτησε μίσος γιατί δεν ήταν προσχεδιασμένο.

Στην Ναύπακτο υπήρχαν πολλοί Γερμανοί. Ο κόσμος φοβόταν και κρυβόντουσαν όλοι. Οι νέοι ήταν στον πόλεμο δεν έβγαιναν έξω και τα βράδια κλειδωνόντουσαν μέσα δεν άνοιγαν σε κανέναν και οι Γερμανοί έκαναν περιπολία. Αλλά οι χωρικοί έβγαιναν έξω κρυφά και οι Γερμανοί όταν τους έβλεπαν τους κυνηγούσαν γιατί οι Έλληνες εδώ έκαναν αντίσταση και ο κόσμος ζούσε με τον φόβο μην τους πιάσουν. Ήταν πολύ δύσκολα τα χρόνια, το ψωμί δεν υπήρχε και τα παιδάκια πέθαιναν στους δρόμους νηστικά. Πολλοί που τα είχαν καλά με τους Γερμανούς περνούσαν καλά, του τάζαν αλλά μαρτυρούσαν όλους τους Έλληνες που ήταν αντίθετοι. Μάζευαν τους χωριανούς στην πλατεία και ήταν οι Έλληνες προδότες σκεπασμένοι με σακούλα για να μην γνωρίζουν και έδειχναν με το δάχτυλο ποιους να πιάσουν και τους σκότωναν. Όταν τελείωνε ο πόλεμος οι χωριανοί γνώριζαν ποιοι είναι αυτοί, δεν τους μιλούσαν και τους έλεγαν ρουφιάνους.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ :Φ. Π.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ :Φ.Π

Έζησα τον πόλεμο του '40. Μπήκαν, Γερμανοϊταλοί και όλοι 'φύγαν από το χωριό στα βουνά. Ήρθανε δύο Ιταλοί κ' μας πήρανε ένα κατσικάκι λιάρο κι πήγε η αδερφή μου, η Μαρία, κλαίγοντας κι τους το ζήτησε κ' της το δώσανε

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ:Α.Μ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:Ε.Μ

Το πρωί έφτασαν οι Ιταλοί.Φώναξαν λοιπόν να αδειάσουν τα σπίτια , γιατί θα έβαζαν φωτιά Οι άντρες είχαν φύγει γιατί προηγουμένως όταν `ρχόνταν οι Ιταλοί στ` Ντουβροβίτσα, πιάσαν δυό χωριανούς τσοπάνηδες και τς σκότωσαν.Κάηκαν πολλά σπίτια. Το δικό μας δε κινδύνεψε. Μεγάλη καταστροφή. Βέβαια άλλους ανθρώπους δεν πειράξανε. Οι Γερμανοί αργότερα ήταν σκληρότεροι , βρίζανε, σκότωναν για γούστο, 'κάναν τα αίσχιστα.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ:Χ.Λ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:Α.Μ

Όταν οι Έλληνες νίκησαν τους Ιταλούς, μπήκαν μέσα στη συνέχεια οι Γερμανοί. Οι Γερμανοί όμως κυνηγούσαν τους Ιταλούς και έτσι σχεδόν κάθε οικογένεια στο χωριό έκρυβε και από ένα Ιταλό. Οι Ιταλοί ήταν καλοί άνθρωποι, ευγενικοί και πολύ εργατικοί. Βοηθούσαν και στα χωράφια. Οι Γερμανοί στρατιώτες που έρχονταν στο χωριό ήταν ο φόβος και ο τρόμος. Αν κάποιος ή κάτι τους ενοχλούσε ήταν ικανοί να κάψουν όλο το χωριό. Βέβαια άμα δεν τους πείραζες δεν σε ενοχλούσαν και αυτοί.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ:Μ.Κ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:Κ.Η

Θυμάμαι που κάψανε όλα τα σπίτια της γειτονιάς μας φεύγαμε όλοι τρέχοντας, ουρλιάζοντας. Μια γριούλα, η συχωρεμένη η Κώσταινα ,δε πρόλαβαν να την πάρουν τα παιδιά της και οι αντάρτες την έκαψαν ζωντανή.

Τότε που κάψανε τα σπίτια μέναμε πίσω από το Τεχνικό Λύκειο. Ακούμε ένα βράδυ ποδοβολητά αλόγων, φωνές, πυροβολισμούς. Με το ξημέρωμα βλέπαμε κάρα να περνούν φορτωμένα με νεκρούς άνδρες. Αίματα έτρεχαν από τα κάρα και τα μαλλιά τους μακριά μαύρα, σέρνονταν στο δρόμο.

Θυμάμαι κάτι νύχτες (αναστεναγμός) κάτι νύχτες, <<Μάνα πεινάω>> έλεγα (αρχίζει να κλαίει), <<Κοιμήσου, αύριο θα είσαι μια χαρά>> έλεγε η μακαρίτισσα (Αναφιλητό)

''Μάνα θέλω καραμέλα''

''Πέθανε ο καραμελάς''

Να μην ξαναρθούν τέτοιες μέρες Παναγία μου.

Συνέντευξη Γ.Α.

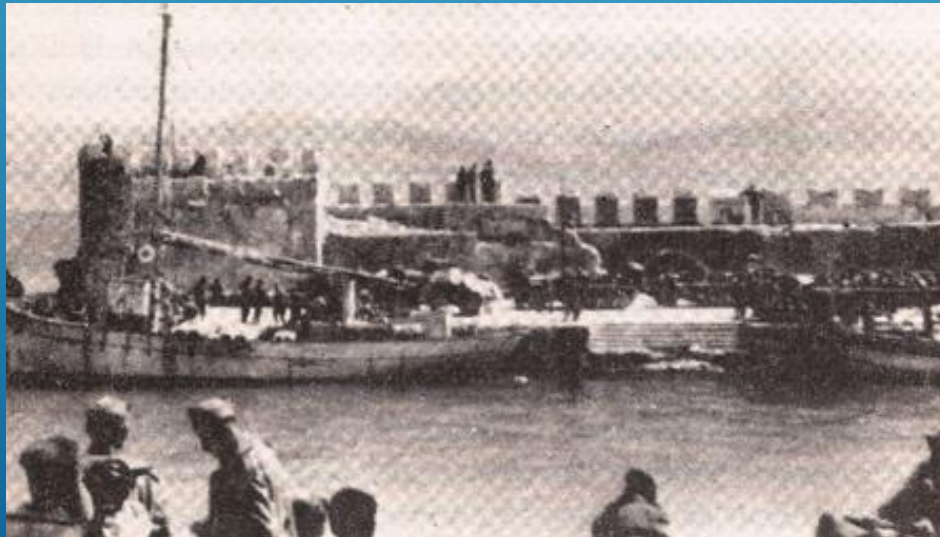
Οι Ιταλοί ήταν καλοί άνθρωποι . Είχαν πάει σε κάποια σπίτια και έβαζαν ασύρματους και μιλάγαν με άλλους Ιταλούς απ' την Πάτρα . Τους είχαμε μέσα στα σπίτι μας . Δεν μας πείραζαν μας έδιναν και φαγητό . Όταν ήρθαν οι Γερμανοί ήμασταν τρομαγμένοι . Πέρναγαν με αεροπλάνα και βομβάρδιζαν . Όταν ακούγαμε τις σειρήνες απ' την Πάτρα πηγαίναμε σε κάτι γούβες στο κάστρο και κρυβόμασταν . Αλλά ούτε αυτοί μας πείραζαν . Είχαν κατασκηνώσει λίγο πιο πέρα και τα μεσημέρια όταν έτρωγαν μας έδιναν τα αποφάγια . Όταν ξεχνάγανε τίποτα έξω το αρπάζαμε . Μια μέρα μας ρωτήσαν αν έχουμε δει Παρτιζάνους . Δεν ξέραμε τι ήταν αυτοί και δεν τους είπαμε . Μια μέρα είχαν πάρει κάτι αντάρτες και πήγαν να τους σκοτώσουν στην Παλιοβούνα . Κάτι έγινε και δεν τους σκότωσαν . Δεν μας είπαν γιατί δεν τους σκότωσαν και δεν μάθαμε ποτέ .

Οι αντάρτες ήταν βρωμιάρηδες με μαλλιά και μούσια και γεμάτοι ψείρες . Είχαν κρυφτεί στο σχολείο και όταν έφυγαν πήγαμε μέσα και ήταν γεμάτο ψείρες . Ερχόντουσαν στα σπίτι και ζητάγαν φαΐ αλλά επειδή τους κυνήγαγαν οι Γερμανοί κρυβόσαντε συνέχεια . Είχαν κάψει το σπίτι ενός δεξιού και τους κυνήγαγαν οι Γερμανοί .

Είχαμε πολύ πεινά τότε . Όταν δεν μας έδιναν οι ξένοι πεινάγαμε . Εμείς είχαμε λίγες ελιές και η μανά μου είχε βάλει κάτι κρεμμύδια . Αν είχαμε ψωμί στουμπάγαμε λίγες ελιές ή βάζαμε γλίνα για να νοστιμίσει . Εμείς είχαμε κάτι σάρια και τρώγαμε λίγο ψωμί . Θυμάμαι μια μέρα έτρωγα ψωμί και είμασταν πολλά κορίτσια και ένα κορίτσι δεν είχε να φάει και έτρωγε απ' τα ψίχουλα μου . Τώρα σκέφτομαι τι αμαρτία είχα κάνει . Αυτές πέθαιναν από την πείνα . Νερό πίναμε από κάτι αυλάκια γεμάτα σκουλήκια , δεν βρίσκαμε αλλού . Τα κρέατα δεν τα είχαμε σαν εσάς . Σφάζαμε ένα γουρούνι τα Χριστούγεννα και κρατάγαμε την γλίνα για να τρώμε .

ΙΩΑΝΝΑ ΧΑΣΑΠΗ 70 ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Ο πατέρας μου τότε ήταν γύρω 32 τον πήρανε για τον πόλεμο στην Αλβανία και τον πήγαν στο Γκολέμι . Εκεί τον έβαλαν στα μεταγωγικά (μετέφερε τρόφιμα από το Γκολέμι για τα στρατόπεδα για τους στρατιώτες πάνω στα μουλάρια τα οποία ήταν μέσα στα τσουβάλια γεμάτα με ρύζι , φασόλια , μακαρόνια) . Αυτό το έκανε όλη νύχτα για να μην τους βλέπουν. Οι Ιταλοί είχαν πάει και στο Γκολέμι στο καταφύγιο εκεί οι Έλληνες τους έδιναν φαγητό έτσι οι Ιταλοί ποτέ δεν τους πείραζαν μόνο κότες ή κάτι άλλο έπαιρναν.

Ακούγανε ντουφέκια. Η ζωή ήταν πολύ δύσκολη εκεί που πέρασαν βλέπαν τα Ελληνικά σπίτια και ξεχώριζαν πάντα από τα λουλούδια ενώ τα Αλβανικά με αγκάθια. Όταν στέλνουν γράμματα ποτέ δεν έλεγαν ότι σκοτώθηκαν λέγαν ότι μετανάστευσε και μετά λέγαν τα ονόματα των νεκρών .

Ο Χασάπης είπε ότι είχε πάει στην πρώτη γραμμή πολέμησε στο Αργυρόκαστρο στον Αυλώνα που ήταν κοντά στους Ιταλούς και εκεί έκαναν παρέλαση . Πήγαιναν με τα πόδια δεν υπήρχε τίποτα για να γυρίσουν. Πρώτα παρουσιάστηκαν στο Μεσολόγγι όπου τους διάβαζε ο δεσπότης την νεκρώσιμη ακολουθία για να μην σκοτωθούν στον πόλεμο θαφτούν χωρίς να διαβαστούν .

Ο παππούς είναι έξι μήνες μέσα στα χιόνια νίκησαν τους εχθρούς και έκαναν παρέλαση χόρεψαν ελληνικούς χορούς με φουστανέλα. Ένα ωραίο στιγμιότυπο ήταν όταν ένας φαντάρος πάτησε ένα τσαπί και γύρισε το ξύλο και τον χτύπησε στο κεφάλι είπαν τότε ότι επιτέθηκαν οι άλλοι και όλοι την νύχτα πυροβολούσαν όλο το βράδυ αλλά κανείς δεν σκοτώθηκε .Ο παππούς από τα χιόνια είχε πάθει κρυοπαγήματα και όσο ζούσε πονούσε.

Οι γυναίκες στέλναν από την ήπειρο γάντια κάλτσες σταφίδα και κονιάκ .Οι κάλτσες δεν προλάβαιναν να στεγνώσουν κι έτσι αρρώσταιναν. Από το καταφύγιο ήλθαν πολλοί με παγωμένα πόδια τα οποία στη συνέχεια τους τα κόβανε.

Όταν γύρισε ο παππούς γεμάτος ψείρες και κοριούς ο γιος του δεν τον γνώρισε και του έλεγε φύγε από εδώ ζητιάνε από εδώ δεν σε θέλω στο σπίτι.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ:Κ.Τ ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Χ.Π

Το βράδυ λοιπόν έρχονταν οι αντάρτες. Έρχονταν στο χωριό για να πάρουν πράγματα και εμείς κρυβόμασταν για να μην μας δουν πάνω στο ταβάνι από το σπίτι και κοιμόμασταν εκεί το βράδυ. Εν το μεταξύ το ταβάνι πάνω είχε τριφύλλι είχε σπιρτάδας και δεν φοβόμασταν όμως μην σκάσουμε. Άλλες φορές φεύγαμε λοιπόν το βράδυ από το χωριό και πηγαίναμε στα χωράφια και κοιμόμασταν γιατί κατέβαιναν οι αντάρτες στο χωριό. Πείνα; Να μην έχεις να φας...παλιοζωή. Τον πόλεμο τον καταλάβαμε όταν χτύπησαν οι καμπάνες. Ευτυχώς ο μακαρίτης ο πατέρας μου είχε πάει στο Μεσολόγγι και πήγε και πήρε 60 οκάδες ρύζι με την φλούδα μαζί και εγώ με την Παναγιώτα σκαλίζαμε τα πράγματα και η Σάββα με τον Βασίλη μαζεύανε λάχανα και αυτά ήταν τα μεροκάματα μας.

Ο πατέρας μου ζύμωνε μπομπότα και την έκοβε σε 6 φέτες για να μην λείψει τίποτα σε κανέναν. Και ο Βασίλης επειδή έμενε στο σπίτι και μπορούσε να φάει κάτι , ότι μπορούσε να βρει δηλαδή , και το βράδυ μου έδινε λίγο ψωμάκι. Υπήρχε όμως αγάπη μεταξύ μας και σεβασμός. Μια φορά θυμάμαι λοιπόν είχα πάει να φέρω λίγο γάλα και γύρισα και είδα τον Βασίλη να είναι στην σκάφη και να κοσκινίζει λιγάκι αλεύρι και κοίταγε να το ζυμώσει να το ψήσει και να το φάει. Πείναγε βλέπεις και μου λέει μην το πεις στην μάνα και στον πατέρα και θα σου δώσω και εσένα λιγάκι.

Όπως δούλευε στην Γαβαλου και έφευγε από το ένα χωριό και πήγαινε στο άλλο ήρθε ένας αντάρτης πάνω σε ένα άλογο μεγάλο κατέβηκε και του έδωσε δυο μπάτσες. Εσύ λέει κάνεις πολιτική εδώ και καιρό και μιλάς για τον Μήτσο τον Πλούμη που ήταν στρατηγός τότε και λέει εγώ τι δουλεία έχω. Τον κυνήγαγαν οι αντάρτες έλεγαν ότι ήταν εθνικιστής. Το βράδυ λοιπόν πάει στην Γαβαλού και του λέει ένας γεροντάκος κοίτα να δεις θα σε πιάσουν για αυτό πήγαινε στην καλύβα να κοιμηθείς και αν έρθουν θα χτυπήσω την πόρτα να βγεις από το παραθυράκι γιατί αλλιώς θα σε σκοτώσουν.

Άλλη φορά μας κατηγορούσαν στο χωριό ότι ο Μήτσος ο Πλούμης μας τροφοδοτούσε με όπλα και τα πήρε τα όπλα ο πατέρας μου και τα έκρυψε στο ταβάνι σε μια εκκλησία. Κάποιος πήγε να δει τις στάλες πάνω στην εκκλησία και είδε το πρωί τον πατέρα μου και χτυπούσαν τις καμπάνες για να τους σκοτώσουν. Εμφανίζεται ένας γιατρός ο Χατζόπουλος και λέει ότι εγώ τον έχω βάλει εκεί για να δουλεύει για σας,

Μια φορά εγώ και ο Βασίλης βοσκάγαμε τα πρόβατα και πήραμε και τα πήγαμε σε μια πλαγιά και λέει ο Βασίλης κράτα εσύ τα πρόβατα και θα γυρίσω εγώ κρυφά στο σπίτι να γεμίσω τις τσέπες μου με καλαμπόκι. Ανάψαμε φωτιά και ψήσαμε το καλαμπόκι αφού δεν είχαμε τίποτα άλλο να φάμε και ήταν χειμωνιάτικη μέρα να φανταστείς και την περάσαμε όλοι μέσα στο κρύο ψήνοντας καλαμπόκι. Αργήσαμε να πάμε στο σπίτι το βράδυ και είχε βγει ο πατέρας έξω και έψαχνε αλλά ευτυχώς δεν μας μάλωσε.

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ Χ.Β

Πόσων χρόνων ήσασταν στην διάρκεια του Β ' Παγκοσμίου Πολέμου ;

Όταν ξεκίνησε ο Β ' Παγκόσμιος Πόλεμος ήμουν 3 ετών . Θυμάμαι πολύ λίγα πράγματα . Εκείνο όμως που δε θα ξεχάσω είναι ο Εμφύλιος Πόλεμος .

Έχετε λοιπόν μνήμες από τον Εμφύλιο Πόλεμο ;

Φυσικά και έχω πολλές και τραγικές θυμάμαι μια ιστορία που έλεγε ο μακαρίτης ο πατέρας μου .

Ήταν δυο αδέρφια στο χωριό μας . Του ενός ο γιος ήταν χωροφύλακας ,ήρθαν λοιπόν οι αντάρτες, κακό χρόνο να έχουνε, και ρωτάνε τον μπάρμπα – Κώστα το παιδί του ήταν ο χωροφύλακας ' ' Γέρο που είναι το παιδί σου ' ' , ο μπάρμπα – Κώστας δεν απάντησε . Άρχισαν να τον χτυπούν για να μιλήσει . Τον χτύπησαν πολύ και τον έριξαν στο χώμα . Εκείνος δεν μιλούσε .

Όταν σηκώθηκε ανάμεσα στους αντάρτες αντίκρισε τον αδερφό του , το Σπύρο . Ο αδερφός του συνεργαζόταν με τους αντάρτες και είχε δώσει τις πληροφορίες .

Τότε οι αντάρτες τον πήραν από τη Ναύπακτο και τον οδήγησαν στο Θέρμο με τα πόδια . Ο καημένος ο μπάρμπα – Κώστας, ήταν ξυπόλητος και περπάτησε σχεδόν μια μέρα ώσπου να φτάσει στο Θέρμο . Εκεί που τον μετέφεραν τον έβαλαν να κάνει χωράφια . Έβγαλαν τα ζώα και στην θέση τους έβαλαν τον μπάρμπα – Κώστα και έναν άλλο συγχωριανό μας, (θεός σχωρες τον κ 'αυτόν), να αλωνίσουν το χωράφι . Οι καημένοι αλώνιζαν με σκυφτό κεφάλι .

Το μεσημέρι της επόμενης μέρας ξαναήρθαν οι αντάρτες και χτυπήσαν τον γέροντα μέχρι θανάτου . Τον έβριζαν τον κλωτσούσαν και του ζητούσαν να πει που είναι το παιδί του . Εκείνος δεν μιλούσε , αυτοί συνέχισαν να τον χτυπούν , τον έδεσαν σ 'ένα δέντρο και τον αφήσαν χωρίς νερό και ψωμί 2 ημέρες .

Ο γέροντας μετρά από μια εβδομάδα ξεψύχησε από τις κακουχίες . Δε θέλω να σου πω την συνέχεια γιατί και εγώ ο ίδιος δε θέλω να την θυμάμαι . Ένα πράγμα θα σου πω, ο γιος του πήρε εκδίκηση απ' αυτούς που βασάνισαν το πατέρα του .

▶ Για την εκπόνηση της εργασίας εργάστηκαν οι μαθητές του τμήματος Α5:

- ▶ Τριβήλος Αποστόλης
- ▶ Τσελεμέγκου Χαρά
- ▶ Τσεπέλε Παναγιώτα
- ▶ Τσιακούμης Κωσταντίνος
- ▶ Τσιλιγιάννης Μάριος
- ▶ Τυροπάνη Εύη
- ▶ Τσιλογιάννη Βασιλική
- ▶ Τσούμαρη Άσπα
- ▶ Φλωροπούλου Βασιλική
- ▶ Φούντζουλα Φωτεινή
- ▶ Χαραλαμποπούλου Αλεξάνδρα
- ▶ Χαρίζι Κλεάνθης
- ▶ Χάρου Παναγιώτα
- ▶ Χασαπογιάννης Νίκος
- ▶ Χέκαλι Σάρα
- ▶ Χουλιάρα Μαρία

Σας ευχαριστούμε